

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Liber Theologiæ Moralis, Viginti Qvatvor Societatis Iesv Doctoribvs Reseratvs

Escobar y Mendoza, Antonio de

Lvgdvni, 1659

V. De Restitutione in particulari.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41066

34. Inter debita ex delicto & contractus est ne ullus ordo? Probabiliter assero cum Fillucio, & aliis nullum ordinem esse. Habet ne pauper ius prelationis? Minimè, nisi vel in extrema, vel saltem graui in necessitate constituatur.

CAPVT IV.

Causas excusantes à restitutione recenseo.

35. Quanam causa excusantes à restituendi obligatione? Multas subiiciam. Prima sit ex parte rei alienæ. Secunda ex parte debitoris. Tertia ex parte publicæ potestatis.

36. Quomodo quis ex parte rei alienæ excusatur? Si res amittatur absque culpa debitoris. Si per tertium fiat restitutio, & hic pro se retineat, tenetur debitor.

37. Quonammodo autem ex parte debitoris? excusat ignorantia facti, & iuris, si probabilis sit. In dubio, an sit aliena, post diligentiam retineri potest. Inopia excusat, dum ea durat. Item impotentia, & necessitas grauis. Quid in pari credito is necessitate? Minimè pressus graui necessitate excusaretur. Damnum animæ etiam præferendum restitutioni. Et detrimentum in rebus propriis non debitis. Notabilis item iactura decentiæ status. Compensatio etiam excusat, vt si solutio fiat creditori. Cessio in foro externo excusat: in conscientia minimè, nisi ex adiuncta necessitate; quod si ad pinguiorem fortunam venerit, tenebitur. Valet ne confessio debitoris? De iure communi valet, secus de iure particulari Sixti V. Remissio libera creditoris etiam excusat.

38. Quonammodo denique ex parte publicæ potestatis quis ab obligatione restituendi absoluitur? Excusatur iuris auctoritate, vt in præscriptione, & iudiciis.

CAPVT V.

De Restitutione in particulari.

39. Ad quidnam tenetur, qui proximum in bonis spiritualibus læsit? Qui fraude ad peccandum induxit? Retrahat à peccato, fraudem auferendo. Prælati subditum ad culpam impellens? Ex iustitia curare debet emendationem. Qui sine fraude induxit ad culpam? Ad nihil ex iustitia tenetur.

S. I. Læso in bonis spiritualibus.

40. *Voluntariè quis deceptus est, vel fraude quidem; sed deinde voluntariè perseveravit: est ne in decipiente ulla restitutiois obligatio?* Nulla inducitur in decipiente obligatio, ad illius emendationem procurandam.

41. *Docere verum teneor, & falsum docui: ad quid obligor?* Teneris veritatem docere. Qui verò tantùm falsam doctrinam docuit, etiãsi ex officio ad id non obligetur, tamen proximum tenetur ab errore reuocare.

42. *Retraxit quis novitium à Religione ex iusta causa? Ad nihil tenetur.* Imò etiã cum laude fieri id aliquando posset, v. g. si parentes in extrema necessitate constituti; aut in gravi, esset subveniendum.

43. *Qui verò non ex iusta causa, sed citra vim & fraudem, retraxit, debet ne aliquid Religioni?* Ad nihil Religioni tenetur ex iustitia; ex æquitate tamen hortari debet ad habitum resumendum.

44. *Quid si fraus, vel metus intercessit?* Restituere tenetur in primam libertatem ingressurum, & Religioni spem temporalis commodi ab eo recipiendi.

45. *Si possessum retraxit absque fraude?* Reditum ex charitate persuadere debet. *Si autem cum fraude?* Tenetur Religioni restituere emolumentum temporale ad arbitrium boni viri, & damnum professo ipsi secutum ex fraude.

§. 2. *Lesio in bonis natura.* 46. *Ad quidnam teneatur qui proximum in bonis natura lesit?* Tantùm pro temporali damno tenetur ad restitutionem; pro damno sensuum præcisè ad nihil tenetur; quia nullo est pretio æstimabile.

§. 3. *Lesio in bonis artificialibus.* 47. *Ad quid autem teneatur, qui proximum lesit in bonis que spiritualibus adnexa sunt? Impedit quis, v. g. habentem ius ad beneficium: ad quidnam teneatur?* Tenetur equidem restituere ad iuris æstimationem.

48. *Dignum impediens à beneficio, ad quod ius non habebat, tenetur ne ad aliquid?* Si fraude impediuit, ad æstimationem spei tenebitur; citra fraudem autem tenetur ad nihil. *Procuravi minus digno.* Digniori teneris ad æstimationem damni, si beneficium in concursu detur.

49. *Quis concurrrens ad beneficium, se dignum putat: tenetur ne digniori renunciare?* Tantùm tenetur ex charitate; quia absolute dignus capax beneficij est. Sed in dubio nũ sit alter dignior, nec ex charitate tenebitur. Quod si beneficium simplex sit, etiã si cognoscat digniorem alterum, tenetur ad nihil.

50. *Quid si Prælati indignum eligat?* Ecclesiæ restituar æstimationem damni.

51. Patronatus fruor : teneor ne digniorem presentare? Patrono quidem satis est, si dignum presentet, instituendus tamen dignior, si Patronus nullas in fundatione condiciones apposuit.

52. Si adstrinxit ad patriam, consanguinitatem, & huiusmodi? Satis est, si dignus presentetur; si plures sint, dignior eligendus. Quid de resignante? Debet equidem digno resignare.

53. ^{1.} pluribus fit electio, & maior pars eligit indignum: quid tunc? Satis est omisso digniori, trahere alios ad dignum. Si maior pars dignum velit, omisso digniori? Nulla culpa illi adherere, nisi per concursum facienda est electio; tunc enim obligatio adesset restituendi damni æstimationem. Admonerim maiorem dignitatem haud ex sola scientia assumi debere, sed ex moribus simul. Vnde quis superans aliam scientia minùs dignus potest æstimari; quia alter minor scientia, sed sufficiens, maior est modestia, &c. Colligo hinc ad examinatores spectare gradus scientiæ, ad Prælatum autem, cui spiritualis cura, merita virtutis ponderare, ut digniorem, id est, qui scientia sufficiens virtute excellit, (quando alij scientia superiores: inferiores sunt moribus) beneficiis addicat.

54. Ad quidnam autem obligatur, qui proximum in bonis corporis lesit? v. g. Iudex hominem in vita ledens? Teneor ad restitutionem vitæ & damnorum, vitæ inquam, id est, debet id reddere, quo vita ex viri boni assignatione æstimari debet. §. 4. Lesio in bonis corporis.

55. Quid de teste ledente suo testimonio? Si non legitime interrogatus ledat aliquem, ad vitæ, famæ, & damnorum restitutionem tenetur: secùs si legitime interrogatus sit; debet enim veritatem aperire.

56. Proximum cuius lesit in vita: ad quid tenetur? Ad expensas vulneris, & temporale damnum iuxta æstimationem utilitatis, quam allaturus fuisset, si vixisset; detractis quidem, quæ pro suo victu, & vestitu consumpsisset; ad expensas funeris, & damnum vitæ naturale non tenetur, si sit homo liber.

57. Quis erat natur. li, aut iusta morte periturus, illam hostis prevenit: tenetur ne ad restitutionem? Minimè; quia paruum illud temporis interstitium vix pretio æstimabile.

58. Tenetur ne homicida, qui pœna mortis punitur, aliquid aliud restituere? Minimè. Cuiam homicida tenetur? Tantùm hæredibus, qui reputantur vna persona cum defuncto, ut sunt parentes, filij, & vxor: aliis non tenetur.

59. *Quinam praeerea homicida à restitutione liberatur?* Si occisus morti proximus remittat, vel erat iuste occidendus, prouocauit in duello, vel inuasor fuit, & cum moderamine occisus, ad nihil tenetur homicida.

60. *Ad quidnam tenetur ledens in membrorum integritate, vel summitate?* Ad expensas in curatione vulneris, & ad estimationem spei lucrandi, & damni secuti. Pro cicatrice tellecta nihil restituendum, si sit percussus homo liber.

61. *Laesit qui, in libertate,* Tenetur in primum statum restituere.

62. *Qui virginem violauit?* Si consentientem, ad nihil ex iustitia tenetur, ex charitate, & pietate teneri potest: si vi vel fraude corripit, tenetur ad damna secuta, vel coniugium si promisit; si vero decenter nupta sit, ad nihil tenetur.

63. *Quid se corruptam violauit?* Tenetur pro iniuria veniam petere, & secuta damna refarcire.

64. *Ad quidnam tenetur adulter?* Si partus non sit secutus, ad nihil tenetur; si sequatur, tenetur, primò alere à tertio anno vsque ad pubertatem; deinde ad restituendam legitimis filiis hereditatem; multòque magis, si illegitimum marito supponi suasisit. Adultera autem tenetur quantum potest, procurare, ne legitimi heredes aliquo damno afficiantur.

S. 5.
Laesio in
bonis fa-
ma.
65. *Ad quidnam tenetur, qui proximum laesit in bonis fama & honoris?* Fama quidem per detractionem laeditur, quae est alienae famae occulta, & iniusta violatio. Quot modis laedi potest fama? Duobus. Primò imponendo falsum crimen proximo. Secundò occultum crimen quantumuis verum manifestando.

66. *Quanta materia debet esse, ad inducendam restitutionis obligationem?* Grauis quidem, & defectus moralis, hoc est, vitium voluntarium; nam defectus naturalis non inducit. Debet praeerea esse speciale peccatum.

67. *Si crimen sit publicum.* Nulla est obligatio restituendi solum enim occultum crimen manifestare iniustitia est.

68. *Est ne fama cum periculo vita mea restituenda?* Non, nisi laeso idem periculum immineret, aut magnum Reipublicae damnum.

69. *Si fama verbis non potest restitui, debeo pecuniis compensare?* De iustitia non, ex charitate debes, vel si ad id condemneris à iudice.

70. *Refert quis alterius peccata: quando im tenetur restituere?* Si ea ratione refert, vt audientes induci meritò possint ad cogitandum malum graue de proximo, tenetur ex iustitia ad restitutionem. Si putet audientes ex propria leuitate, non

ex

ex vi relationis (quæ ad tam graue iudicium non inducit ex se) credituros, ad charitatem pertinet tacere. Si verò prudenter existimet; nullam inde orituram infamiam, nec peccat grauius; nisi qualitas criminis valde grauis esset, nec ad restitutionem consequenter tenetur.

71. *Obligatur ne detractoris auditor?* Non nisi detrahentem inducat, vel ad prosequendam detractionem excitet. *De infamia proximi delectatur.* Contra charitatem delinquit.

72. *Pluribus quis proximi delictum aut immediate, aut mediè manifestauit.* Per se, vel per alium coram omnibus retractare debet. *Qui falsum dixit?* Dicat se esse mentitum.

73. *Qui verum occultum propalauit?* Vel dicat perperam se fuisse locutum, vel mendacem fuisse (cum indirecta affirmatione, quia omnis homo mendax,) vel laudet in iis in quibus detraxit.

74. *Qui retulit ex alijs audita?* Dicat vel se esse mentitum, vel retulisse leuiter, & pro falsis reputare.

75. *Quot sunt causa, quibus potest quis ab obligatione restitutionis fama liberari?* Multæ. Prima, quidem, si interueniat remissio. 2. Si sit impossibilis restitutio. 3. Si non potest fieri sine propriae fame præstantioris iactura. 4. Si bona fide putauit crimen publicum esse, & verum. 5. Si prudenter iudicet infamiam extinctam esse. 6. Si ex restitutione quod iam est obliuioni traditum rursus reuiuiscere timeatur non sine nouo proximi dedecore.

76. *Quid si honor omissione ledatur?* Restitui debet vel petitione veniæ, vel honorifica salutatione, vel inuitatione ad mensam, honorificum locum exhibendo.

77. *Iam verò ad quidnam obligatur, qui proximum in bonis laesit externis, v. g. fur?* Hic equidem debet mox reddere, quod furatus est. Quousque alienam rem detinet vno peccato continuo peccat: interrumpitur ratione impotentia, Retractio- nis notabili tempore, & contrarij propositi. §. 6.
Laesio in
bonis ex-
ternis.

78. *Qui aliena re utitur?* Continuat vnum peccatum. Augetur culpa per vsum quando dominus ægrè laturus talem vsum censetur.

79. *Potest ne vis debitori inferri?* Minimè, nisi res propria apud illum extaret in propria specie, & aliter non posset recuperari.

80. *Tenetur ne ad restitutionem filius de bonis paternis occultè sumens?* Ita equidem, si sit notabilis materia, & non habeat causam excusantem. Materia prorsus crescit, aut inuitur iuxta paternas diuitias. Communiter tres aureos

Filliuc.

Fillicius pro notabili materia assignat, quæ filium obliget ad restitutionem. Id quod de vxore furripiente de mariti bonis assumarim.

81. *Quanam est obligatio inferentis damnum in re in dies crescente, ut in segete, pullisque animalium?* Tenetur ad restitutionem damni, prudentis arbitrio.

82. *Proicit quis in tempestate alienas merces proprijs parca?* Tenetur pro sua parte ad restitutionem; si autem nullas proprias haberet, ad nihil teneretur.

CAPVT VI.

*Praxis circa materiam de Restitutione ex Societatis
IESV Doctoribus.*

83. *Quanam in Restitutione consideranda; Nouem quidem hisce vulgaribus Carminibus comprehensa:*

*Quid quid restituet, cui, quantum, quomodo, quando,
Ordine quòve loco, quæ causa excuset iniquum.*

Primo, *quis* teneatur restituere ex triplici radice, iniusta scilicet actione, ex re aut bene accepta, & ex iniquo contractu. Secundo, *quis* non teneatur. Tertio, *quid* restituendum. Quarto *cui*. Quinto, *quantum*. Sexto, *quomodo*. Septimo, *quando*. Octauo, *quo ordine*. Nono denique, *quo loco*.

§. I. 84. *Scio, fieri debere restitutionem ex actione iniusta, bello scilicet, furto, usura, impedimento boni alterius, homicidio, strupro, &c. Rogo, quando nam restituere teneatur impediens bonum alterius. Si quis impedit bonum, ad quod alter ius habet actione iniusta contra iustitiam, nempe vi, fraude, mendacio &c. tenetur ad restitutionem. Si id faciat actione mala contra charitatem, vel aliam virtutem, nempe precibus, blanditijs, &c. etiam ex odio alterius, non tenetur. Ratio discriminis, quia vi, & fraude violatur libertas collatoris, in qua ius conditionale alterius situm erat: precibus & blanditijs non violatur. Lessius lib. 2. c. 12. dub. 18. n. 123.*

85. *Fraude & mendacijs impedio, ne quis reus sententia pecuniaria fisco (v.g.) applicanda, afficiatur: rogo, an teneatur ad restitutionem?* Non teneris; quia poena non debetur ante sententiam; quare qui sententiam impedit, efficit quidem ne fiscus, aut alius acquirat ius, non tamen violat acquisitum. Lessius lib. 2. cap. 12. dub. 18. num. 134. Scio Molinam tom. 1. tract. 1. d. 65. n. 36. contrarium docuisse.